

ПЛАН ВРЕДНОВАЊА

у оквиру

Инструмента за претприступну помоћ руралном
развоју у Републици Србији за програмски
период 2021-2027. година

ИПАРД III програм

ИПАРД Управљачко тело

Март 2023. године

IPARD

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство пољопривреде,
шумарства и водопривреде

Co-funded by
the European Union

САДРЖАЈ

1. УВОД	3
2. ПРАВНИ ОСНОВ	3
3. ЦИЉ И СВРХА ПЛАНА ВРЕДНОВАЊА	3
4. УПРАВЉАЊЕ И КООРДИНАЦИЈА	4
4.1. ИПАРД Управљачко тело.....	4
4.2. ИПАРД Агенција.....	5
4.3. ИПАРД III Одбор за праћење.....	6
4.4. Евалуатори.....	6
4.5. Национална мрежа за рурални развој.....	6
4.6. Локалне акционе групе.....	7
4.7. Корисници.....	7
4.8. Достављачи података и друге релевантне институције и организације.....	7
5. ТЕМЕ И АКТИВНОСТИ ВРЕДНОВАЊА	7
5.1. Теме вредновања.....	7
5.2. Активности вредновања.....	8
6. ПОДАЦИ И ИНФОРМАЦИЈЕ	10
6.1. Програмски показатељи	10
6.1.1. Контекст показатељи.....	11
6.1.2. Циљани показатељи.....	11
6.1.3. Показатељи исхода.....	11
6.1.4. Показатељи резултата.....	11
6.2. Спољни извори података	12
7. СПРОВЕДЕНА ВРЕДНОВАЊА	12
8. ПЛАНИРАНА ВРЕДНОВАЊА	12
8.1. Накнадно (ex-post) вредновање ИПАРД II програма.....	13
8.2. Периодично (interim) вредновање ИПАРД III програма.....	13
8.3. Претходно (ex-ante) вредновање за наредни програмски период.....	14
9. ВРЕМЕНСКИ ОКВИР	14
10. КОМУНИКАЦИЈА	14
11. РЕСУРСИ	15
12. ПРИЛОГ	15

1. УВОД

Општа сврха Плана вредновања (у даљем тексту: ПВ) јесте да обезбеди предузимање довољних и адекватних активности вредновања у оквиру Инструмента за претприступну помоћ програму руралног развоја (ИПАРД) у Републици Србији (у даљем тексту: РС) за програмски период 2021-2027. година, праћење поступања по препорукама датим у оквиру вредновања и доступност података потребних за вредновање ИПАРД III програма.

У току спровођења програма, ПВ служи као референтни документ за управљање, спровођење и праћење активности вредновања, а такође и као основ за извештавање кроз годишње извештаје о спровођењу (у даљем тексту: ГИС) и Завршни извештај о спровођењу ИПАРД III програма. Сходно томе, представља кључно средство за вредновање у току програмског периода. ПВ је део система праћења и вредновања у оквиру ИПАРД III програма и описује како ће се спроводити вредновање и извештавање о вредновању у току програмског периода.

2. ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за активности вредновања ИПАРД III програма чине:

1. Оквирни споразум о финансијском партнерству између Европске комисије и Републике Србије коју заступа Влада Републике Србије о правилима за спровођење финансијске помоћи Европске уније Републици Србији у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) („Службени гласник РС”, бр. 6/2022 од 12 децембра 2022. године), у даљем тексту: ОС;
2. Секторски споразум између Владе Републике Србије и Европске комисије о правилима за управљање и спровођење финансијске помоћи Уније Србији у оквиру Програма руралног развоја Инструмента претприступне помоћи (ИПА III) (Закључак Владе РС 05 број 48-2523/2023-1 од 30.03.2023), у даљем тексту: СС;
3. ИПАРД III програм Републике Србије за период 2021-2027. године, усвојен Одлуком ЕК о спровођењу С (2022) 1537 од 9. марта 2022. године;
4. Уредба о управљању програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) за период 2021-2027. година („Службени гласник РС”, бр. 29/2023).

3. ЦИЉ И СВРХА ПЛАНА ВРЕДНОВАЊА

У складу са чланом 54. ОС, вредновање има за циљ побољшање релевантности, кохерентности, квалитета, ефикасности, ефективности, утицаја, додате вредности Уније, одрживости ИПА III помоћи и синергије са релевантним политичким дијалогом. Циљеви вредновања програма прописани су чланом 54(2) ОС.

Осим тога, ПВ треба да обезбеди предузимање довољних и адекватних активности вредновања, нарочито ради обезбеђивања информација потребних за управљање програмом, за ГИС и за накнадно (*ex-post*) вредновање, као и да обезбеди доступност података потребних за вредновање ИПАРД III програма.

За потребе обезбеђивања довољних и адекватних активности вредновања, као и адекватних ресурса за подршку овим активностима, у складу са чланом 56(2) ОС и чланом 58. СС, израђен је ПВ за ИПАРД III програм Републике Србије за период 2021-2027. године.

У складу са чланом 58(2) СС, сврха ПВ је да пружи подршку ИПАРД Управљачком телу (у даљем тексту: ИПАРД УТ) и ИПАРД III Одбору за праћење (у даљем тексту: ИПАРД III ОП) кроз:

- (а) испитивање напретка ИПАРД III програма у погледу циљева помоћу показатеља резултата и, по потреби, показатеља утицаја;
- (б) побољшање квалитета ИПАРД III програма и његовог спровођења;
- (в) испитивање предлога за значајне измене ИПАРД III програма;
- (г) припрему периодичног (*interim*) и накнадног (*ex-post*) вредновања.

Да би се ови циљеви и начела успешно остварили, активности вредновања у оквиру ИПАРД III програма спроводиће се *циљано*, уз примену разноликог и индивидуално прилагођеног приступа: активност праћења и вредновања биће усмерена на разматрање да ли програм остварује утврђене приоритете политика. У ту сврху, различите технике вредновања користиће се за праћење и вредновање различитих аспеката ИПАРД III програма. То ће такође омогућити и довољну флексибилност у годишњем планирању ради задовољавања тренутних потреба за вредновањем. Истовремено, активности вредновања у оквиру ИПАРД III програма спроводиће се *благовременно*, уз обезбеђење правовременог предузимања активности праћења и вредновања у циљу упознавања свих актера који учествују у управљању програмом, креатора политика и заинтересованих страна са утицајем и ефектима програма, уз поштовање начела *дијалога и транспарентности*, односно раног дијалога са заинтересованим странама ради обезбеђивања релевантних и правовремених повратних информација и подстицања транспарентности у вредновању, како би се остварила максимална корист од извештаја о вредновању.

4. УПРАВЉАЊЕ И КООРДИНАЦИЈА

Управљачко тело за ИПАРД III програм је Одељење за управљање ИПАРД програмом Министарства пољопривреде, шумарства и пољопривреде - ИПАРД Управљачко тело. У оквиру ИПАРД УТ, Група за праћење, вредновање и извештавање о ИПАРД програму (у даљем тексту: ГПВИ) одговорна је за процес вредновања ИПАРД III програма кроз: израду ПВ за период 2021-2027. година у консултацији са Европском комисијом (у даљем тексту: ЕК) за достављање ИПАРД III Одбору за праћење, припрему пројектног задатка за ангажовање независног евалуатора, сарадњу и подршку тиму за вредновање, контролу квалитета извештаја о вредновању, комуникацију са ЕК и ИПАРД III ОП о резултатима вредновања, дисеминацију резултата вредновања и праћење поступања по препорукама вредновања.

Ако се аранжмани за праћење и вредновање посматрају као систем актера, активности и механизма успостављених ради праћења и вредновања спровођења ИПАРД III програма, учесници у процесу вредновања ИПАРД програма су следећи: ИПАРД Управљачко тело, ИПАРД III Одбор за праћење, ИПАРД Агенција, независни евалуатори, Национална мрежа за рурални развој, локалне акционе групе, достављачи података и друге заинтересоване стране.

Улоге и одговорности тела која учествују у систему праћења и вредновања описани су у наредним одељцима.

4.1. ИПАРД Управљачко тело

ИПАРД Управљачко тело одговорно је за организацију, функционисање и управљање системом за праћење, вредновање и извештавање, као и за квалитет, благовременост и комуникацију резултата вредновања. У делу који се односи на праћење, ИПАРД УТ одговорно је за успостављање система за извештавање и информисање на основу финансијских и статистичких информација о напретку ИПАРД III програма достављених од стране ИПАРД Агенције, достављање ЕК релевантних података о одабраним и завршеним пројектима и припрему ГИС. ИПАРД УТ такође, прати квалитет спровођења програма на основу показатеља и члановима ИПАРД III Одбора за праћење доставља информације и документе неопходне за

праћење напретка програма. У складу са чланом 58. СС, ИПАРД УТ одговорно је за израду ПВ, обезбеђивање усклађености са системом за праћење и вредновање, као и за организовање вредновања и пратећих активности на основу ПВ.

ИПАРД УТ треба да обезбеди најмање следеће:

- да се претходно (*ex-ante*), накнадно (*ex-post*) и периодично (*interim*) вредновање спроведе благовремено и у складу са системом за праћење и вредновање;
- да се ЕК обавештава о сваком вредновању путем ГИС;
- да се ИПАРД III Одбору за праћење¹ сваке године подноси извештај о оствареним резултатима ПВ путем ГИС;
- да се резултати вредновања објављују.

ИПАРД УТ обезбеђује да се вредновања у оквиру ИПАРД III програмског периода спроведе у роковима који су утврђени СС и у складу са ПВ.

Такође, ИПАРД УТ одговорно је за управљање свим тендерима за набавку услуге вредновања, омогућавање сарадње и приступа релевантним подацима заинтересованих страна у поступку праћења и вредновања, обезбеђивање изградње капацитета за вредновање, проверу квалитета вредновања, саопштавање резултата вредновања интерним и екстерним заинтересованим странама, као и широј јавности, праћење спровођења препорука из извештаја о вредновању и предузимање активности у циљу обезбеђивања поступања по истим, као и за координацију вредновања са спровођењем програма.

ИПАРД УТ ће сваке године извештавати ИПАРД III Одбор за праћење о спроведеним активностима вредновања које су предвиђене ПВ. Извештај ће обухватити процену напретка у спровођењу ПВ, предложене ревизије и све неопходне прерасподеле средстава.

4.2. ИПАРД Агенција

ИПАРД Агенција (у даљем тексту: ИА), као достављач интерних података, дефинише начине прикупљања потребних података у договору са ИПАРД УТ.

За потребе праћења и вредновања ИПАРД III програма, улога ИА је да:

- Прикупља информације на основу докумената достављених кроз захтеве, информације о подржаним пројектима и исплатама, као и информације о спроведеним контролама.

Прикупљање података спроводи се путем табела за праћење и вредновање које доставља ЕК и додатних показатеља за праћење у оквиру ИПАРД III програма, као и на основу других релевантних захтева за подацима ИПАРД УТ.

- Успоставља одговарајуће механизме и интерне процедуре којима се обезбеђује да извештаји корисника буду припремљени на време и са захтеваним обухватом.

ИПАРД Агенција обезбеђује успостављање електронског система за чување прикупљених информација, као и електронску базу података о корисницима са јединственим референтним бројем корисника, која ће осигурати податке за анализу територијалне структуре подршке, структуре подршке према сектору, типу инвестиције, типу корисника итд.

- Обезбеђује благовремено достављање података ИПАРД УТ.

У складу с Меморандумом о сарадњи између ИПАРД УТ и ИА, подаци у форми табела за праћење (у штампаном и електронском облику) достављају се редовно, и то:

- све табеле најмање једном годишње за ГИС;

¹ Члан 58. СС.

- све или главне табеле након сваког позива за подношење затхева за остваривање права на ИПАРД подстицаје за потребе планирања наредних позива;
- све или главне табеле пре састанка ИПАРД Одбора за праћење (полугодишње);
- све или главне табеле у вези са двомесечним извештајем;
- други релевантни подаци и информације за потребе вредновања програма;
- *ad-hoc* (на захтев ИПАРД УТ).

4.3. ИПАРД III Одбор за праћење

Улога ИПАРД III Одбора за праћење је праћење ефикасности и квалитета спровођења ИПАРД III програма, као и испитивање напретка у коришћењу додељених средстава за остваривање утврђених циљева путем показатеља за праћење, као и разматрање и одобравање ГИС пре достављања ЕК. Сваки ГИС треба да садржи поглавље о реализованим активностима предвиђених ПВ на годишњем нивоу.

Најкасније годину дана од усвајања ИПАРД III програма, ИПАРД УТ доставља ПВ ИПАРД III ОП. ИПАРД III ОП разматра активности и конкретне резултате који се односе на напредак у спровођењу ПВ и може дати препоруке ИПАРД УТ у вези са спровођењем и вредновањем програма², уз праћење реализације активности које се предузимају на основу датих препорука.

4.4. Евалуатори

Све активности вредновања спроводе спољни стручњаци који су функционално независни од ИПАРД УТ и ИА. Евалуатори могу пружити значајне увиде у програм и његово управљање који могу бити од помоћи ИПАРД УТ у погледу унапређења квалитета и спровођења програма. Евалуатори су спољни стручњаци одабрани путем спроведеног тендерског поступка јавне набавке. Евалуатори ће бити ангажовани путем спроведене тендерске процедуре у складу са одредбама о јавним набавкама – *PRAG* правилима и финансирани из ИПАРД Мере „Техничка помоћ”, или из других расположивих средстава.

4.5. Национална мрежа за рурални развој

Циљ Националне мреже за рурални развој (у даљем тексту: НМРР) је унапређење квалитета спровођења ИПАРД III програма, повећање укључености заинтересованих страна у спровођењу програма, информисање шире јавности о ИПАРД III програму и потенцијалних корисника о могућностима финансирања, подстицање иновација у пољопривреди, производњи хране, шумарству и руралним подручјима.

Допринос НМРР спровођењу и остваривању циљева ИПАРД III програма са становишта вредновања у оквиру сарадње са ИПАРД УТ Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: МПШВ) може се остварити прикупљањем података на терену и пружањем помоћи у обављању промотивних активности МПШВ на локалном и регионалном нивоу. Национална мрежа за рурални развој ће такође имати улогу и у размени и преношењу налаза праћења и вредновања, о чему ће бити одлучено накнадно.

Национална мрежа за рурални развој може бити важан извор стручног знања и изградње капацитета и може допринети развоју усаглашених приступа вредновању, на пример утврђивањем оквирних показатеља на регионалном нивоу када су за показатеље утицаја доступни само подаци на националном нивоу.

² У складу са чланом 59. став 3. тачка 4. СС.

4.6. Локалне акционе групе

Локалне акционе групе (ЛАГ) имају обавезу достављања информација које су од значаја за праћење и вредновање програма, а такође спроводе самовредновања и прате израду локалних стратегија руралног развоја (ЛСРР). Представници ЛАГ такође учествују у раду радних група за вредновања на регионалном или националном нивоу, или техничких радних група. ЛАГ могу дати свој допринос кроз драгоцену локално знање и контакте, као и кроз практичне ставове о процесу праћења и вредновања.

4.7. Корисници

Корисници интервенција у оквиру ИПАРД III програма непосредно учествују у процесу праћења и вредновања на два начина. Прво, појединачни корисници често имају обавезу пружања информација које су од значаја за праћење и вредновање програма. Друго, организације које представљају кориснике, као што су удружења пољопривредника и малих и средњих предузећа (МСП), представљају важне заинтересоване стране ИПАРД III програма. Стога, организације које представљају кориснике ИПАРД III програма учествују у раду ИПАРД III ОП.

4.8. Достављачи података и друге релевантне институције и организације

Достављачи података могу поседовати податке који су од значаја за ИПАРД III програм у ширем контексту, спроводити истраживања о релевантним темама, бити извор стручног знања или прикупљати конкретне податке за потребе праћења за ИПАРД УТ. Достављачи података (национални завод за статистику, релевантна министарства, истраживачки институти итд.), као заинтересоване стране у систему праћења и вредновања ИПАРД III програма, укључени су у процес планирања и у раној фази кроз учешће у раду ИПАРД III ОП.

5. ТЕМЕ И АКТИВНОСТИ ВРЕДНОВАЊА

Адекватан одабир тема вредновања треба да обезбеди процену ефикасности, ефикасности и утицаја програма, као и допринос остваривању општих и специфичних циљева програма.

Активности вредновања би требало да обезбеде благовремену припрему и спровођење вредновања програма за потребе процене напретка, утицаја, достигнућа, ефикасности, ефикасности и значаја ИПАРД III програма за рурални развој у РС.

Приликом израде овог поглавља ПВ у обзир су узете све релевантне препоруке дате у оквиру претходног (*ex-ante*) вредновања ИПАРД III програма.

5.1. Теме вредновања

Теме вредновања односе се на теме које се тичу успостављања ИПАРД III система и теме које се тичу циљева програма.

Теме које се тичу вредновања успостављања ИПАРД III система су следеће:

- Успостављање система за спровођење ИПАРД III програма;
- Људски ресурси и општи капацитет за спровођење ИПАРД III програма;
- Доступност података и ИТ подршка;
- Систем праћења, вредновања и извештавања;
- Административно поједностављивање.

Теме вредновања које се тичу логике интервенције у оквиру програма, имајући у виду опште и специфичне циљеве ИПАРД III програма по мерама, за потребе процене утицаја ИПАРД подршке, укључују:

- Напредак ка остваривању општих и специфичних циљева програма по мерама;
- Критеријуме селекције према мери;
- Ризик од прекомерног оптерећења (*Deadweight*);
- Финансијску расподелу по мерама и препреке за приступ финансијским средствима;
- Конкурентност пољопривредно-прехранбеног сектора;
- Отварање нових радних места у руралним подручјима;
- Посебне теме вредновања (осетљиве категорије корисника: жене и млади пољопривредници, корисници у подручјима с отежаним условима рада у пољопривреди, животна средина, НМРР);
- Коришћење ресурса у оквиру Мере „Техничка помоћ”;
- Процену резултата/утицаја програма на еколошка јавна добра (биолошка разноврсност, квалитет воде и ваздуха, климатске промене итд.);
- Процену ефеката програма у смислу повећања доступности руралне инфраструктуре и услуга за рурално становништво;
- Процену резултата/утицаја програма на унапређење развоја заједнице и друштвеног капитала у руралним подручјима.

Такође, посебна тема вредновања односиће се и на праћење поступања по препорукама вредновања, као и на извештавање, комуникацију и дисеминацију резултата вредновања.

Наведене теме биће предмет вредновања у складу с актуелним приоритетима у оквиру периодичног (*interim*) вредновања које се обавља у току спровођења програма, као и након завршетка спровођења програма: накнадно (*ex-post*) вредновање.

5.2. Активности вредновања

Вредновање ИПАРД III програма се планира пре почетка спровођења програма, те је стога веома важно утврдити план вредновања за цео програмски период. Добро структуриране припремне активности на почетку програмског периода предуслов су за ефикасно и квалитетно вредновање у току програмског периода и обезбеђују солидну основу за накнадно (*ex-post*) вредновање.

Спровођењем активности вредновања осигураће се сагледавање напретка, достигнућа, утицаја, делотворности, ефикасности, као и значаја ИПАРД III програма за рурални развој у Србији. Активности вредновања ће такође обезбедити и адекватну анализу доприноса програма остваривању циљева.

Врсте активности вредновања условљене су фазом спровођења програма.

У сврху успостављања функционалног система праћења и извештавања за потребе вредновања програма, на почетку програмског периода планиране су следеће активности вредновања:

- *Преглед доступности података за заједничке контекст показатеље (или заменске - проху показатеље³) и процена слабости и недостатака у прикупљању података.*

У току 2021. године извршена је процена доступности података, као и недостатака и слабости у прикупљању података за заједничке контекст показатеље за ИПАРД III програм (у даљем тексту: *CCI*) кроз претходно (*ex-ante*) вредновање програма. Осим тога, евалуатори су проценили квалитет података у извештају „Текуће (*on-going*) вредновање ИПАРД II програма Републике Србије за период спровођења од 2017. до 2019. године” из јуна 2020. године. Изведен је закључак да је већина показатеља базирана на основу солидних статистичких

³ Заменски (*proxy*) показатељ, такође познат и као индиректни показатељ, је променљива која се користи као приближна процена, или служи да представи промену или резултат који је тешко непосредно измерити.

података Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС), као и да се највећи број података који недостају односи на контекст показатеље животне средине.

Показатељи са недостајућим подацима ће се посебно анализирати у циљу предузимања одговарајућих корака ради обезбеђења адекватне доступности квалитетних података за исте. Процена доступности података за контекст показатеље биће обављена сачињавањем прегледа доступности података, укључујући слабости у прикупљању истих, а према потреби укључиће се и други релевантни достављачи података у процесу прикупљања истих. Одговарајуће институције биће ангазоване на прикупљању података, нарочито за недостајуће податке за агроколошке контекст показатеље, како би се омогућило ефективно прикупљање података у складу с методологијом обрачуна контекст показатеља. У току програмске имплементације спроводиће се редовно праћење доступности и квалитета података и предузимаће се одговарајуће активности у циљу унапређења истих.

- *Процена успостављеног ИПАРД III система за праћење и вредновање и даљи развој система.*

Успостављени систем за прикупљање и чување података у ИПАРД Агенцији биће процењен. Нагласак ће бити на процени успостављања и функционисања информатичког софтвера за прикупљање података у сврху извештавања у складу с повереним процедурама за праћење унутар ИА, система вредновања и извештавања у оквиру ИПАРД УТ и ИА, као и на унапређивању свеобухватности и квалитета података из система праћења. На тај начин ће бити осигурана стабилна основа за будуће активности вредновања.

- *Изградња капацитета за вредновање.*

Обуке ће се спроводити у складу са планом обука, који ће се заснивати на правилној процени потреба. У сврху процене потреба за обукама, релевантним запосленима ИПАРД УТ и ИА биће подељен упитник. Резултати упитника, дискусија и мишљење запослених о њиховом капацитету за обављање послова на најбољи начин омогућиће препознавање адекватних потреба за обукама.

Активности у вези са за припремом вредновања:

- припрема евалуацијских питања у вези са логиком интервенције у оквиру програма, дефиниција критеријума вредновања и везе са показатељима;
- припрема упутства за програмске показатеље исхода и резултата у сврху праћења и вредновања програма (Оперативни водич за процедуре праћења ИПАРД УТ);
- идентификација додатних показатеља за праћење и извора података;
- разматрање потенцијалних приступа у процени резултата и утицаја програма;
- отклањање недостатака и препознатих слабости у прикупљању података;
- припрема пројектног задатка за вредновање.

Активности вредновања у току спровођења програма:

- посматрање развојних трендова и анализа контекста: посматрање промена у контексту у којем се реализују интервенције у оквиру програма у односу на утврђене полазне вредности (коришћењем програмских контекст показатеља);
- праћење у односу на утврђене вредности циљаних показатеља (укључујући процену одрживости утврђених периодичних циљаних вредности), показатеље исхода и израде одговарајућих поглавља ГИС;
- процена расподеле финансијских средстава по мерама и препрека за приступ финансирању;
- вредновање напретка ка остваривању циљева програма, процена резултата и утицаја програма, припрема одговора на евалуацијска питања, израда закључака и препорука

вредновања, коришћење резултата вредновања у циљу унапређења спровођења програма;

- агроеколошко праћење и процена утицаја програма. Посебан нагласак ће бити на утицају програма на животну средину (након поверавања послова спровођења буџета и спровођења ИПАРД мера);
- процена додате вредности интегрисаног приступа - стратегија локалног руралног развоја, „LEADER” приступ и подршка активностима вредновања предузетих на нивоу ЛАГ (након поверавања послова спровођења буџета и спровођења Мере 5);
- извештавање и комуникација резултата вредновања;
- праћење поступања по препорукама вредновања;
- дисеминација резултата вредновања;
- накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД програма 2014-2020;
- претходно (*ex-ante*) вредновање наредног програма руралног развоја (након 2027. године).

Активности вредновања након завршетка спровођења програма односе се на припрему накнадног (*ex-post*) вредновања ИПАРД III програма које ће бити извршено у року који је прописан СС.

Квалитет процене мера и утицаја програма зависи од квалитета података и управљања истим, као и од примењене методологије евалуације. Требало би спроводити напредну процену утицаја кад год је то могуће, на основу анализе корисника и не-корисника ИПАРД подршке, у циљу процене нето ефеката програма (*counterfactual analysis*).

6. ПОДАЦИ И ИНФОРМАЦИЈЕ

Одређивање врсте података који су потребни за заједничке контекст и програмски специфичне показатеље је једна од кључних активности у припреми вредновања, како би се обезбедило да подаци одговарајућег квалитета буду расположиви у току читавог програмског периода.

У овом поглављу дат је опис система за евидентирање, чување, управљање и извештавање о статистичким подацима и информацијама у контексту спровођења ИПАРД III програма, као и обезбеђивање података и информација за праћење у вези са вредновањем програма. Такође, у поглављу су приказани извори података који ће се користити, начин превазилажења проблема недостајућих података за контекст показатеље, потенцијални институционални изазови у вези са достављањем података са предложеним решењима, као и одговарајући системи управљања подацима у циљу осигурања њихове оперативне функционалности.

6.1. Програмски показатељи

Јасно дефинисање и разумевање сваког показатеља, укључујући методологију прикупљања података и обрачуна њихове вредности, чине основу за спровођење сваког вредновања.

У ИПАРД III програму предвиђени су следећи заједнички показатељи значајни са аспекта вредновања:

1. контекст показатељи;
2. циљани показатељи;
3. показатељи исхода;
4. показатељи резултата.

6.1.1. Контекст показатељи

Контекст показатељи пружају информације о релевантним аспектима спољњег окружења који ће вероватно утицати на конципирање и спровођење политике, нпр. БДП по становнику, стопа незапослености, квалитет воде итд.

Подаци за контекст показатеље прикупљају се од стране РЗС, Агенције за заштиту животне средине, на основу базе података националног система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима (у даљем тексту: *FADN*), Евростата, као и других релевантних достављача података. Неки од података за контекст показатеље нису доступни из разлога што нису предмет праћења у Републици Србији (што се првенствено односи на неке показатеље заштите животне средине), док за неке контекст показатеље национална методологија обрачуна није усклађена са методологијом Евростата/ ЕУ. Наведени недостаци биће процењени у циљу њиховог превазилажења у складу са препорукама вредновања.

6.1.2. Циљани показатељи

Извор података за квантификовање вредности циљаних показатеља су првенствено оперативне базе података којима управља ИА. Очекиване вредности програмских циљаних показатеља дате су у Поглављу 6.6. ИПАРД III програма.

6.1.3. Показатељи исхода

Ови показатељи мере активности које се реализују непосредно у оквиру програма. Наведене активности су први корак ка остваривању оперативних циљева интервенције и изражавају се у физичким или новчаним јединицама мере.

6.1.4. Показатељи резултата

Ови показатељи мере директне и непосредне ефекте интервенције. Пружају информације о променама у нпр. понашању, капацитету или учинку непосредних корисника и изражавају се у физичким или новчаним јединицама мере. Пример: број новоотворених радних места, број успешних исхода обука итд.

Показатељи резултата прате се на основу података из оперативне базе података ИА и представљени су у оквиру табела за праћење и вредновање ИПАРД III програма. Податке за праћење и вредновање у форми наведених табела ИА доставља ИПАРД УТ и исти служе као основ за анализу у циљу израде извештаја о резултатима и оствареним циљевима програма за подношење члановима ИПАРД III ОП и ЕК. Кључни подаци за сваку активност одабрану за финансирање, као и за завршене активности, евидентирају се у оперативној бази података коју води и ажурира ИА. Користећи податке из достављених извештаја у виду табела за праћење у наведене сврхе, ИПАРД УТ припрема полугодишње и ГИС.

На захтев ИПАРД УТ и/или евалуатора ангажованог уговором ИА, у складу са одредбама Меморандума о сарадњи између ИПАРД УТ и ИА, доставља податке и по потреби обезбеђује увид у пројектну документацију за потребе вредновања ИПАРД III програма. Сви корисници ИПАРД подршке у обавези су да достављају податке и информације за потребе праћења и вредновања ИПАРД III програма. Наведено подразумева пружање података и информација од стране ИПАРД III корисника не само кроз достављене предлоге пројеката и процедуралне захтеве, већ и путем истраживања заснованог на узорку (упитници, интервјуи, фокус групе, итд.).

Следећи извори података и информација важни су за вредновање програма:

- *Подаци о праћењу*, укључујући и податке у вези са резултатима програма који су прикупљени од корисника помоћу табела за праћење или докумената (нпр. обрасци за подношење захтева за одобравање пројекта, захтеви за плаћање);
- *Раишчлањени подаци* прикупљени од оних који нису корисници за потребе анализе (*counterfactual analysis*) или на бази узорака репрезентативних за сектор (за потребе секторске анализе) помоћу редовних истраживања (нпр. *FADN*, Анкета о структури пољопривредних газдинстава (*FSS*), истраживања специфична за земљу, итд.);
- *Посебни подаци* који се редовно прикупљају преко институција и који се односе на приоритете руралног развоја (нпр. Министарства заштите животне средине, Министарства привреде и других релевантних министарстава или агенција);
- *Статистички подаци* (који се користе за секторску или контекстуалну анализу), а који се прикупљају у складу са захтевима ИПАРД III програма.

6.2. Спољни извори података

Имајући у виду разнолику природу праћења делотворности ИПАРД III програма, постоји велики број потенцијалних спољних извора података и информација који могу бити корисни за информисање о учинку програма и његовом утицају. Неки од њих су:

- ❖ статистички подаци других организационих јединица МПШВ (Регистар пољопривредних газдинстава, база података *FADN* и други релевантни подаци);
- ❖ базе података из других извора (РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава);
- ❖ додатна истраживања корисника у циљу сагледавања ширег утицаја;
- ❖ подаци прикупљени од стране научно-истраживачких института и невладиних организација;
- ❖ независне анализе програма обезбеђене путем јавних набавки, и
- ❖ други непоменути спољни извори релевантних података и информација.

7. СПРОВЕДЕНА ВРЕДНОВАЊА

У оквиру припреме ИПАРД програма за програмски период 2021-2027. година извршено је претходно (*ex-ante*) вредновање ИПАРД III програма. Претходно вредновање ИПАРД III програма, уз координацију консултантске куће *Ecorys Hrvatska*, извршено је од стране данског стручњака Мортен Квистгарда у периоду јул - септембар 2021. године. Циљ вредновања односио се на допринос побољшању програмске релевантности, кохерентности, ефикасности, као и учинка претприступне помоћи ЕУ Србији у оквиру ИПА III компоненте за рурални развој. Резултати и препоруке претходног вредновања, као и предложене активности ИПАРД УТ и ИА за адресирање истих, укључени су у ИПАРД III програм. Комплетан извештај претходног вредновања ИПАРД III програма доступан је на сајту МПШВ путем следећег линка: <http://www.minpolj.gov.rs/download/Ex-ante-evaluation-report-ИПАРД-III-Programme-2021-2027.pdf>.

8. ПЛАНИРАНА ВРЕДНОВАЊА

ИПАРД УТ ће спровести три одвојена вредновања у оквиру ИПАРД III програмског периода:

1. Накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД II програма;
2. Периодично (*interim*) вредновање ИПАРД III програма;
3. Претходно (*ex-ante*) вредновање за наредни програмски период.

Накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД III програма биће спроведено у наредном програмском периоду (оквирно током 2031. године).

Свако вредновање ће се базирати на уговору са обухваћеним активностима вредновања које ће се односити на претходни период спровођења програма (изузев *ex-ante* вредновања програма). План рада за активности вредновања у оквиру сваког уговора за вредновање биће договорен са евалуатором. Број активности вредновања које ће се спроводити у оквиру уговора зависиће од тренутних потреба. Уопштено говорећи, уговор о периодичној (*interim*) евалуацији, поред процене успостављеног ИПАРД III система, биће фокусиран и на имплементацију као такву. Пројектни задатак за сваку евалуацију биће припремљен од стране ИПАРД УТ, у консултацији са Комисијом.

8.1. Накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД II програма

Најкасније до краја прве године након периода спровођења ИПАРД II програма, биће припремљено накнадно (*ex-post*) вредновање програма.

Накнадно вредновање ИПАРД II програма обухватиће следеће активности:

- процена ефеката ИПАРД II програма према мери;
- процена утицаја ИПАРД подршке на осетљиве категорије корисника (жене, млади пољопривредници, корисници у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди);
- процена ширег утицаја програма;
- идентификација фактора који су допринели успеху/неуспеху програма;
- научене лекције.

8.2. Периодично (*interim*) вредновање ИПАРД III програма

У трећој години од године доношења прве одлуке о поверавању послова спровођења буџета за ИПАРД III програм биће спроведено периодично (*interim*) вредновање.

Вредновање ће испитати почетне резултате ИПАРД III програма, конзистентност са претходном (*ex-ante*) проценом, релевантност циљаних вредности и програмских циљева, као и степен њиховог остварења. Такође ће проценити и квалитет праћења и спровођења програма, као и искуство стечено у успостављању система за спровођење ИПАРД програма. Уговор о вредновању, поред процене успостављеног ИПАРД III система, биће фокусиран и на програмску имплементацију. Периодичним вредновањем предложиће се мере за побољшање квалитета ИПАРД III програма и његовог спровођења, по потреби.

Овај уговор би, пре свега, узео у обзир извештај о претходном вредновању, у сврху праћења примене препорука вредновања. Кључне теме обухваћене овим вредновањем биће следеће:

- Успостављање ИПАРД III система спровођења за све поверене мере;
- Људски ресурси и општи капацитети са препорукама *vis-à-vis* мера које још нису имплементирани;
- Доступност података за контекст показатеље и показатеље на нивоу мере и ИТ подршка;
- Систем за праћење, вредновање и извештавање;
- Административно поједностављивање;
- Остварени резултати према програмским показатељима;
- Услови и критеријуми селекције по мерама;
- Ризик од прекомерног оптерећења (*Deadweight*);
- Напредак у односу на опште и специфичне циљеве програма према мери;
- Отварање радних места и запошљавање у руралним подручјима;
- Специфичне теме вредновања (осетљиве категорије корисника: жене и млади пољопривредници, корисници у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, животна средина, НМРР, итд.);

- Специфични услови који се тичу животне средине и достигнућа у оквиру програма;
- Конкурентност пољопривредно-прехранбеног сектора;
- Коришћење ресурса у оквиру Мере „Техничка помоћ”.

8.3. Претходно (*ex-ante*) вредновање за наредни програмски период

Планом вредновања у оквиру ИПАРД III програмског периода предвиђено је и спровођење претходног (*ex-ante*) вредновања програма за наредни програмски период за рурални развој, са циљем оптимизације алокације буџетских средстава и побољшања квалитета програмирања.

9. ВРЕМЕНСКИ ОКВИР

Индикативни временски оквир за спровођење планираних активности вредновања за период спровођења ИПАРД III програма приказан је у следећој табели.

Табела 1. Планирана вредновања у оквиру ИПАРД III програмског периода

Назив	Оријентациони временски оквир	Процењени износ буџета (EUR)	Извештавање
Накнадно (<i>ex-post</i>) вредновање ИПАРД II програма	2024	120.000,00	ГИС 2024/ Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма
Периодично (<i>interim</i>) вредновање ИПАРД III програма	2027	100.000,00	ГИС 2027
Претходно (<i>ex-ante</i>) вредновање за наредни програмски период	2028	90.000,00	ГИС 2028
Укупно за вредновање у оквиру ИПАРД III програмског периода		310.000,00	

Нацрт за детаљнији опис сваког вредновања дат је у прилогу.

10. КОМУНИКАЦИЈА

У овом поглављу описан је начин на који ће налази вредновања бити достављени циљаним корисницима и заинтересованим странама, укључујући и опис механизма успостављених за праћење коришћења резултата вредновања. Одговарајуће активности усмерене ка дисеминацији резултата вредновања, као и процена потреба за информацијама за сваку циљну групу биће предвиђени у оквиру планирања вредновања. Активности за дисеминацију резултата вредновања биће развијене у сарадњи са организационом јединицом ИПАРД УТ одговорном за промоцију ИПАРД III програма и у складу са општом комуникационом стратегијом ИПАРД III програма.

Дисеминација резултата вредновања биће спроведена на два начина:

Интерно – усмерено ка запосленима и доносиоцима одлука на нивоу ИПАРД УТ и ИА, посебно у вези са праћењем препорука вредновања за цео период спровођења ИПАРД III програма. Извештаји о праћењу и резултати вредновања ће се делити интерно како би се омогућило учинковито спровођење програма. Поред израде извештаја о вредновању, спољни стручњаци за вредновање ангажовани уговором биће у обавези да представе резултате вредновања ИПАРД УТ и ИА, као и члановима ИПАРД III ОП и, према потреби, члановима ИПА III Одбора за праћење и НМРР (након њеног успостављања). Годишњи извештаји о предузетим активностима вредновања биће достављени заинтересованим странама ИПАРД III ОП кроз ГИС, у складу са релевантним одредбама СС.

Екстерно – усмерено ка широј јавности. У складу са начелима транспарентности ИПА помоћи, извештаји о вредновању биће објављени на ИПАРД веб-страници МПШВ. Поред овог извештаја, евалуатори ће доставити и сажети извештај са јасно приказаним резултатима вредновања, који ће такође бити доступан широј јавности. Ови сажети извештаји биће приказани на поједностављен начин за потребе (потенцијалних) корисника како би се омогућило већем броју различитих заинтересованих страна једноставнији приступ информацијама о реализацији програма и активностима праћења и вредновања планираним за наредни период. Поред наведеног, ИПАРД УТ ће спроводити дисеминацију информација о вредновању широј јавности и путем објављивања годишњих извештаја о спровођењу ИПАРД III програма на ИПАРД веб-страници МПШВ. По потреби, биће коришћена и друга одговарајућа средства за информисање јавности о резултатима вредновања ИПАРД III програма (информатори, публикације, билтени, јавна саопштења итд.).

11. РЕСУРСИ

Одговарајући ниво људских ресурса за потребе праћења и вредновања обезбеђен је у оквиру ИПАРД УТ у надлежности ГПВИ о ИПАРД програму, као и у оквиру ИА у надлежности Групе за извештавање/ Сектор за економско-финансијске послове. Унутрашњи ресурси биће подржани посебним активностима у циљу јачања капацитета на основу процене потреба за обукама, а које ће се финансирати кроз ИПАРД Мере 9.

Финансијски ресурси за вредновање ИПАРД III програма биће обезбеђени кроз буџет ИПАРД Мере 9 - „Техничка помоћ”, или из других расположивих извора.

12. ПРИЛОГ

Назив уговора	
Назив вредновања	
Опис најважнијих активности вредновања	
Врста вредновања (систем, спровођење)	
Временски оквир за спровођење	
Рок за припрему пројектног задатка	
Очекивани допринос (ИПАРД УТ, ИА, Национални службеник за одобравање, Национални ИПА координатор итд.)	